

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 390

**Rachunkowość –
polityka makroekonomiczna –
globalizacja**

Redaktorzy naukowci

Zbigniew Luty

Magdalena Chmielowiec-Lewczuk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Hanna Jurek

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-507-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Jacek Adamek: Elementy kształtujące sylwetkę muzułmańskiego księgowego.....	11
Mariusz Andrzejewski, Kinga Mróz, Maciej Poppek: Testy zgodności w teorii i praktyce audytu sprawozdań finansowych.....	21
Anna Bartoszewicz: Transformacja audytu wewnętrznego w Polsce – od audytu zgodności do audytu efektywnościowego.....	36
Melania Bąk: Rachunkowość i jej kapitał, czyli rachunkowość w wymiarze niematerialnym.....	45
Anna A. Białek-Jaworska, Katarzyna Drązikowska: Polityka rachunkowości spółek notowanych na NewConnect	55
Anna A. Białek-Jaworska, Marek Żukowski, Jozef Bucko: Rola doświadczenia zawodowego w uczeniu się rachunkowości w Polsce i na Słowacji.....	64
Grzegorz Bucior: <i>Datio in solutum</i> w ujęciu bilansowym i podatkowym	74
Jolanta Chluska: Informacyjne aspekty funduszu własnego samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej.....	82
Halina Chłodnicka: Wpływ wykonywania wyceny przedsiębiorstwa w upadłości likwidacyjnej do celów sprzedaży na wybranym przykładzie.....	91
Marek Garbowski: Przyszłość banków spółdzielczych w kontekście implementacji regulacji Basel III w polskim systemie bankowym.....	104
Magdalena Giedroyć: Relewantność informacji sprawozdawczych	114
Jerzy Gierusz, Katarzyna Koleśnik, Sylwia Silska-Gembka: Podejście praktyków do rozpoznania rezerw, zobowiązań oraz aktywów warunkowych w świetle MSSF – wyniki badania empirycznego	123
Magdalena Janowicz: Rola biegłego rewidenta w procesie połączenia spółek.....	134
Aldona Kamela-Sowińska: Obrót gospodarczy jako dobro prawnie chronione przez ustawę o rachunkowości.....	142
Małgorzata Kamieniecka: Etyka w rachunkowości wczoraj i dziś – ocena aktualności postulatów L. Paciolego	150
Katarzyna Kobiela-Pionnier: Pod presją. Wpływ lobbingu na kształtowanie standardów rachunkowości.....	160
Mariola Kotłowska: Determinanty pomiaru dokonań na poziomie procesów w przedsiębiorstwie	173
Edyta Łazarowicz: Znaczenie i przyszłość zasady ostrożności.....	183
Edward PieliCHATy: Rozpoznawanie przychodów ze sprzedaży produktów ubezpieczeniowych w księgach rachunkowych banków.....	191

Anna Mazurczak-Mąka, Paweł Zieniuk: Rewizja finansowa w jednostkach zainteresowania publicznego w świetle zmian dyrektyw unijnych...	203
Małgorzata Rówińska: Koszt historyczny i wartość godziwa aktywów – analiza modeli wyceny na podstawie wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie	212
Beata Sadowska: Rachunkowość w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe	222
Karol Schneider: Przestępczość ekonomiczno-finansowa a kreatywne aspekty księgowości	234
Joanna Toborek-Mazur: Kontrowersje wokół rozliczania fuzji w międzynarodowych standardach rachunkowości	242
Piotr Wanicki: Metody wyceny efektów prac badawczo-rozwojowych	250
Małgorzata Anna Węgrzyńska: Identyfikacja bezpieczeństwa ekonomicznego w literaturze i regulacjach prawnych	261
Edward Wiszniowski: Waluty wirtualne w rachunkowości	273
Grzegorz Zimon: Wpływ grupy marketingowo-zakupowej na sytuacje i wyniki finansowe przedsiębiorstw	283

Summaries

Jacek Adamek: The profile of a Muslim accountant – influencing elements	11
Mariusz Andrzejewski, Kinga Mróz, Maciej Popek: Compliance testing in theory and practice of financial auditing	21
Anna Bartoszewicz: Transformation of internal audit in Poland – from compliance audit to performance audit	36
Melania Bąk: Accounting and its capital, that is accounting in nonmaterial dimension	45
Anna A. Bialek-Jaworska, Katarzyna Drązikowska: Accounting policy used by the NewConnect listed companies	55
Anna A. Bialek-Jaworska, Marek Żukowski, Jozef Bucko: The role of professional experience in accounting learning in Poland and Slovakia ...	64
Grzegorz Bucior: <i>Datio in solutum</i> in accounting and tax terms	74
Jolanta Chluska: Information aspects of the equity funds of the independent public health care units	82
Halina Chłodnicka: The impact of making evaluation of an enterprise in liquidation for the sale on a selected example	91
Marek Garbowski: The future of cooperative banks in the light of implementation of Basel III regulations into the Polish banking system ..	104
Magdalena Giedroyć: Relevance of reporting information	114

Jerzy Gierusz, Katarzyna Koleśnik, Sylwia Silska-Gembka: The practitioners' approach to the recognition of provisions, contingent liabilities and contingent assets in accordance with IAS 37 – the results of an empirical study	123
Magdalena Janowicz: The role of an auditor in the process of business combinations.....	134
Aldona Kamela-Sowińska: Economic turnover as an interest legally protected by Accounting Law	142
Małgorzata Kamieniecka: Ethics in accounting today and in the past – evaluation of topicality of L. Pacioli postulates	150
Katarzyna Kobiela-Pionnier: Under pressure. Lobbying influence on the shaping of accounting standards.....	160
Mariola Kotłowska: Determinants of performance measurement at the level of processes in a company	173
Edyta Łazarowicz: The significance and future of the prudence principle ...	183
Edward Pielichaty: The recognition of insurance revenues in bank bookkeeping	191
Anna Mazurczak-Mąka, Paweł Zieniuk: Financial audit of public interest entities in the light of amendments to relevant EU directives.....	203
Małgorzata Rówińska: Historical cost and fair value of assets – analyses of valuation models on the ground of some companies listed on the Warsaw Stock Exchange	212
Beata Sadowska: Accounting in the State Forests National Forest Holding	222
Karol Schneider: Economic and financial crime vs. creative aspects of accounting.....	234
Joanna Toborek-Mazur: Controversy over mergers accounting in the international accounting standards.....	242
Piotr Wanicki: Methods of research and development work effects valuation	250
Małgorzata Anna Węgrzyńska: Identification of economic safety in literature and legal regulations	261
Edward Wiszniowski: Virtual currencies in accounting	273
Grzegorz Zimon: Influence of marketing-purchasing groups on the performance and financial situation of companies	283

Joanna Toborek-Mazur

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: toborekj@uek.krakow.pl

KONTROWERSJE WOKÓŁ ROZLICZANIA FUZJI W MIĘDZYNARODOWYCH STANDARDACH RACHUNKOWOŚCI

CONTROVERSY OVER MERGERS ACCOUNTING IN THE INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS

DOI: 10.15611/pn.2015.390.24

Streszczenie: Fuzje i przejęcia są bardzo istotnymi formami koncentracji kapitału występującymi we współczesnej gospodarce. Identyfikacja różnic pomiędzy tymi procesami pozwala na zrozumienie ich właściwego charakteru. Celem artykułu jest analiza sposobu rozliczania fuzji w rachunkowości oraz ocena obecnych regulacji w MSSF 3. Przedstawienie dyskusji nad metodą łączenia udziałów poprzez zrozumienie istoty fuzji pozwalają na sformułowanie odpowiedzi na postawione pytania. Wyniki analizy mogą być wykorzystane przy opracowaniu właściwej metody prezentacji fuzji w sprawozdaniu finansowym.

Słowa kluczowe: definicja; fuzja; przejęcia, metoda łączenia udziałów, regulacje prawne.

Summary: Mergers and acquisition are very a important form of capital concentration which are present in the contemporaneous economy. The identification of differentiations between those processes allows us to understand their nature. The presentation of the discussion on the pooling of interests method by understanding the essence of the merger allows us to formulate answers to the questions. The results of analysis can be applied in the elaboration on a proper method of presentation of merger in financial statements.

Keywords: definition, merger, acquisition, pooling of interest methodology, legal regulations.

1. Wstęp

Harmonizacja rachunkowości, na którą w znacznym stopniu wpłynęły postępujące procesy globalizacji gospodarczej, uwzględnia, zdaniem wielu naukowców, coraz szersze aspekty odwzorowania działalności gospodarczej przez rachunkowość [Ignatowski 2012]. Powodem tego zjawiska jest ewolucja rachunkowości w XXI wieku, wynikająca z potrzeby zaspokojenia potrzeb współczesnej gospodarki

[Świetla 2013]. Rozwój rynków kapitałowych, w tym giełd papierów wartościowych, jest istotnym czynnikiem wpływającym na teorię i praktykę rachunkowości oraz dążenie do jednolitości sprawozdań finansowych. Wynika to z faktu, iż sprawne funkcjonowanie rynków finansowych wymaga odpowiedniej jakościowo informacji, zapewnienia porównywalności sytuacji finansowej poszczególnych jednostek, a tym samym dążenia do minimalizacji ryzyka gospodarczego [Bauer, Toborek-Mazur 2014]. Problem ten dotyczy także łączenia się spółek na rynkach kapitałowych.

Presja inwestorów oraz reprezentujących ich międzynarodowych organizacji wpłynęła na kolejne zmiany w międzynarodowych regulacjach prawa bilansowego. Tworzone standardy, zdaniem ich twórców, zapewniają, że informacje generowane w ramach rachunkowości oparte są na jasnych i przejrzystych zasadach. Czy jednak tak jest? Czy informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych w każdym przypadku umożliwiają użytkownikom ocenę procesu połączenia?

Warto zaznaczyć, że w praktyce gospodarczej można zaobserwować coraz więcej różnych, często odmiennych, form połączeń. Dlatego należy zastanowić się, czy prawie wszystkie relacje pomiędzy łączącymi się spółkami powinny być prezentowane przy pomocy metody przejęcia? Jest ona obecnie jedynym sposobem rozliczania połączeń gospodarczych w świetle ciągle doskonałego MSSF3 „Połączenia przedsięwzięć”. Procedura niniejszej metody obejmuje między innymi identyfikację podmiotu przejmującego oraz ustalenie wartości firmy.

Podstawowym celem artykułu jest analiza porównawcza sposobu definiowania oraz rozliczania fuzji jednostek gospodarczych w literaturze oraz aktach prawnych. Rozważania zakresu pojęć bliskoznacznych, takich jak „fuzje” i „przejęcia”, oraz analiza stosowanych metod prezentacji połączenia w rachunkowości prowadzi do odpowiedzi na pytanie: czy obecne regulacje w poprawny sposób ujmują fuzje jednostek gospodarczych? Powrót do dyskusji nad metodą łączenia udziałów oraz kontrowersje wokół obowiązującej metody skłaniają do wyznaczenia właściwego sposobu prezentacji fuzji w sprawozdaniu finansowym.

Metoda przejęcia jest zdecydowanie bardziej skomplikowana i kosztowna. Kryzys gospodarczy oraz obniżanie się stóp zwrotu kapitału dodatkowo skłaniają inwestorów do postawienia przedstawionych pytań. Artykuł to próba odpowiedzi: czy w przypadku fuzji stosowana metoda przejęcia jest właściwa? Na pewno zrozumienie zakresu pojęciowego fuzji pozwoli na sformułowanie stanowiska w tej kwestii.

2. Prawne połączenia jednostek gospodarczych

Z prawnego punktu widzenia fuzje i przejęcia przedsiębiorstw są procesami o wysokim stopniu złożoności, istnieje bowiem wiele sposobów przejmowania kontroli nad przedsiębiorstwem. W zależności od charakteru transakcji, struktury prawne mogą przyjmować różne formy. Zgodnie z kodeksem spółek handlowych w łączeniu

nie może uczestniczyć spółka w likwidacji, upadłości ani spółka, która rozpoczęła podział majątku. Wskazuje się dwa sposoby łączenia spółek [art. 492 § 1]:

- przez zawiązanie nowej spółki, na którą przenoszony jest majątek spółek łączących (fuzja *per unionem*),
- przez przejęcie polegające na przeniesieniu majątku spółki przejętej na spółkę przejmującą (*per incorporationem*).

Fuzja spółek kapitałowych polega na zawiązaniu nowej spółki kapitałowej, na którą przenoszone są majątki wszystkich łączących się jednostek, w zamian za udziały lub akcje w nowej spółce. Zawiązanie nowej spółki wymaga sporządzenia umowy lub statutu spółki. W rezultacie tego procesu łączące się podmioty przestają istnieć, czego następstwem jest ich wypisanie z Krajowego Rejestru Sądowego. Należy nadmienić, iż zgodnie z art. 493 KSH łączące się spółki zostają rozwiązane bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego. Na ich miejsce, z dniem wpisu do rejestru właściwego według siedziby spółki zawiązanej, powstaje nowy podmiot prawny. Obrazowo ujmując, można stwierdzić, że jest to sytuacja, w której ze spółki A i B powstaje spółka C.

Inkorporacja (przejęcie) natomiast to przeniesienie całego majątku spółki przejmowanej na inną spółkę w zamian za udziały lub akcje, które spółka przejmująca wydaje wspólnikom spółki przejmowanej. Spółka przejmowana zostaje rozwiązana bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego w dniu wykreślenia z rejestru. Połączenie następuje z dniem wpisu do rejestru właściwego według siedziby spółki przejmującej. Obrazowo ujmując, można stwierdzić, że jest to sytuacja, w której ze spółek A i B pozostaje tylko spółka A.

Powyższe regulacje mają charakter ustrojowy, tzn. regulują materię prawa prywatnego. Dla użytkowników sprawozdań finansowych istotna staje się prezentacja sposobu połączenia zgodnie z prawem bilansowym. Nieco inaczej rozpatrywany i ujmowany jest proces fuzji i przejęć w ustawie o rachunkowości aniżeli w międzynarodowych standardach rachunkowości. Cechą charakterystyczną obu rodzajów połączeń jest dalsza kontynuacja działalności przez jeden podmiot gospodarczy. W przypadku połączenia przez fuzję będzie to spółka nowo zawiązana, natomiast w przypadku połączenia przez przejęcie będzie to jednostka przejmująca.

Najprostszym sposobem ujęcia połączenia spółek obowiązującym w niewielu jurysdykcjach krajowych jest metoda łączenia udziałów¹. W Polsce jej zastosowanie ma miejsce w przypadku połączenia dobrowolnego, gdy udziałowcy połączonych spółek łączą swoją kontrolę nad całością ich aktywów netto i działalnością w celu wzajemnego dzielenia ryzyka i korzyści wynikających z tego procesu [Toborek-Mazur 2010a]. Warunkiem stosowania jest udowodnienie, że na skutek połączenia się spółek nie następuje utrata kontroli nad nimi przez ich dotychczasowych udziałowców. Ujęcie połączenia tą metodą polega na sumowaniu poszczególnych pozycji odpowiednich aktywów i pasywów oraz przychodów i kosztów połączonych spółek,

¹ Dotyczy spółek, które nie sporządzają sprawozdań finansowych zgodnie z prawem międzynarodowym (MSR/ MSSF).

według stanu na dzień połączenia². Podstawowemu wyłączeniu podlega wartość kapitału zakładowego spółki, której majątek został przeniesiony na inną spółkę lub spółek, które w wyniku połączenia zostały wykreślone z rejestru. Podobnie jak przy procesach konsolidacyjnych wyłączeniu podlegają wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze łączących się spółek oraz rezultaty wzajemnych transakcji dokonywanych w roku obrotowym przed połączeniem, a mające wpływ na wynik finansowy tych podmiotów.

3. Fuzja i przejęcie jako przykład konsolidacji kapitału

Przejawem rozwoju zewnętrznego przedsiębiorstwa są połączenia jednostek gospodarczych [Toborek-Mazur 2010b]. Ich podstawowym efektem jest koncentracja kapitałowa. Jest ona wynikiem różnych więzi między współczesnymi przedsiębiorstwami, w których istotną rolę odgrywa zjawisko fuzji i przejęć.

Kontynuując rozważania, warto przeanalizować zakres terminologiczny dotyczący fuzji i przejęć. Pierwotne znaczenie fuzji (fr.) nie jest związane z koncentracją kapitału, albowiem to termin wojskowy, odnoszący się do wojskowej, długiej ręcznej broni palnej z zamkiem skałkowym, która została wynaleziona w połowie XVII wieku we Francji, a potem rozpowszechniona w innych krajach. Według drugiego znaczenia fuzja (łac. *fusio* – stapianie) lub inaczej: połączenie się dwóch lub więcej obiektów to dobrowolne połączenie przedsiębiorstw albo zdarzenie, w którym dwie lub więcej jednostek łączą się, tworząc nową jednostkę gospodarczą, i wykazuje cechy połączenia prawnego. Zdaniem autorki ta ostatnia definicja najlepiej oddaje treść i skutek powstałej relacji. Pomimo tak jasnego tłumaczenia zarówno w literaturze, jak i w praktyce gospodarczej bardzo często zamiennie stosowane są oba pojęcia.

Fuzja jest zatem dobrowolnym połączeniem dwóch jednostek gospodarczych w nowy podmiot prawny, dokonany na podobnych warunkach dla obu łączących się podmiotów. Efektem tej transakcji jest zmniejszenie liczby spółek. Odnosi się do sytuacji, w której w wyniku połączenia następuje ustanie bytu prawnego co najmniej jednej z łączących się jednostek. Istnieją dwa sposoby przeprowadzenia fuzji. Pierwszy – przez konsolidację, czyli zgodnie z podaną definicją dwa niezależne podmioty łączą się i tworzą nowy podmiot prawa gospodarczego. W wyniku tego procesu dwie łączące się firmy przestają istnieć, a powstaje trzecia, która obejmuje cały majątek łączących się firm. Drugi sposób to przyłączenie, w wyniku którego jedna ze spółek jest likwidowana, traci osobowość prawną, a jej aktywa są wykupowane przez drugą [Lemkowska 2010].

Według kolejnej definicji fuzja to przykład połączenia dwóch jednostek gospodarczych, który skutkuje powstaniem nowego podmiotu w miejsce jednostek biorących udział w połączeniu. Niniejsze podmioty łączą się poprzez wymianę własnych

² Po uprzednim doprowadzeniu ich wartości do jednolitych metod wyceny i dokonaniu wyłączeń.

akcji/udziałów. Właściciele kapitału w spółkach uczestniczących w fuzji pozostają właścicielami także w podmiocie powstałym w wyniku fuzji. Najczęściej w praktyce łączą się tylko dwie spółki, które powinny charakteryzować się podobnym rozmiarem i potencjałem [Helin, Zorde 1998]. W takim przypadku mamy do czynienia z „prawdziwymi fuzjami” lub „równymi fuzjami”. W tych procesach obie spółki tracą osobowość prawną. DePamphilis uznaje za fuzję połączenie dwóch lub więcej przedsiębiorstw, często porównywalnej wielkości, w wyniku którego osobowość prawną tracą wszystkie jednostki z łączących się oprócz jednej, pod której nazwą będzie funkcjonować jednostka powstała w wyniku fuzji [DePamphilis 2012].

Rozważając definicje przejęcia w znaczeniu ogólnym, można, za słownikiem języka polskiego, przyjąć, że jest to „wzięcie tego, co wcześniej należało do kogoś innego”. Przejęcie (ang. *acquisition*) to sposób połączenia dwóch przedsiębiorstw, polegający na wykupieniu akcji/udziałów jednego przedsiębiorstwa przez drugie. DePamphilis opisuje przejęcie jako transakcję, w wyniku której jedna jednostka gospodarcza przejmuje większość akcji/udziałów w innej jednostce, w jednostce zależnej od jednostki trzeciej lub wybrane składniki aktywów innej jednostki [DePamphilis 2009].

Konkludując, można stwierdzić, że definicje obu pojęć wydają się nieprecyzyjne, co właściwie utrudnia jednoznaczność linii podziału. Dla przejrzystości procesu analitycznego można przyjąć, że fuzja jest połączeniem dwóch lub więcej podmiotów gospodarczych. W wyniku procesu fuzji osobowość prawną zachowuje tylko jeden z podmiotów w niej uczestniczących, pozostałe przestają istnieć. Ujęcie takie sugeruje zbieżność z pojęciem „połączenie przez zawiązanie nowej spółki”. Większość przedstawionych definicji mogłaby sugerować, że efektem fuzji jest utworzenie całkiem nowego podmiotu gospodarczego, w związku z czym jest ona sprzeczna z definicją DePamphilisa oraz Lemkowskiej, wskazującą, iż możliwe jest funkcjonowanie nowego podmiotu pod nazwą jednostki już istniejącej. Uwzględniając jednak fakt, że fuzja spowodowała zwiększenie zasobów posiadanych przez jednostkę oraz modyfikację struktury organizacyjnej podmiotu powstałego w jej efekcie, można przyjąć, że jest to „nowy” podmiot, będący sukcesorem podmiotu wcześniej istniejącego [Janowicz 2012].

Zdaniem autorki, niedopuszczalne jest traktowanie terminu „fuzja” jako synonimu pojęcia „przejęcie” ze względu na całkowicie odmienną naturę tych zjawisk. Przejęcie nie powoduje wykreślenia z rejestru żadnej ze spółek. Przejęcie to tylko nabycie akcji, które samo w sobie nie wywołuje żadnych obowiązków ani też żadnych istotnych skutków prawnych. Przejęcie oznacza więc, że jest dalej tyle samo rzeczy w sensie fizycznym, tylko jakaś niewidzialna więź między nimi się zmienia.

4. Dyskusje nad metodą łączenia udziałów

Pod wpływem zmian zachodzących na rynkach globalnych zmieniły się oczekiwania co do roli współczesnej rachunkowości i tworzonych na jej potrzeby regulacji

[Świetla 2014]. W początkowym etapie stosowania regulacji do identyfikacji połączeń spółek obowiązywał standard 22, który zezwalał na rozliczanie tego typu procesów jedną z dwóch metod: metodą nabycia albo metodą łączenia udziałów. Pierwsza z nich miała zastosowanie do połączeń gospodarczych, które wynikały z przejęcia, druga – do tych transakcji, które stanowiły „prawdziwe fuzje”. Wśród zatwierdzających standardy ciągle nie ma zgody co do dokładnego znaczenia pojęcia „prawdziwa fuzja”.

Debaty RMSR, dotyczące stosowania metody łączenia udziałów w odniesieniu do prawdziwych fuzji, koncentrowały się na połączeniach, w ramach których jedna z łączących się jednostek nie obejmuje kontroli nad pozostałą łączącą się jednostką lub jednostkami [MSSF3 UW39- 40]. Jednak w ich efekcie ustalono, że tej metody nie powinno się stosować w odniesieniu do takich transakcji, ponieważ w żadnych okolicznościach nie dostarcza ona lepszych informacji niż metoda nabycia.

Zupełnie odmienne zdanie mają inni członkowie Rady (IASB). Według nich w odniesieniu do prawdziwych fuzji właściwa jest metoda łączenia udziałów, ponieważ w takich transakcjach występuje całkowita lub znaczna kontynuacja udziałów we własności. W tych przypadkach nie następuje zainwestowanie nowego kapitału ani podział żadnych aktywów, a procentowe udziały we własności po połączeniu odpowiadają udziałom sprzed połączenia, zamiarem zaś jest połączenie strategii handlowych [MSSF3, UW41]. Pomimo tych argumentów nadal pozwolono na stosowanie metody nabycia. Stwierdzono przy tym, że połączenie przeprowadzone w drodze wymiany instrumentów kapitałowych, chociaż prowadzi do kontynuacji udziałów we własności, to udziały te zmieniają się w wyniku połączenia. Wiadomo, że w wyniku takiego procesu właściciele łączących się jednostek posiadają udział w aktywach netto połączonej jednostki. Uznano, że informacje dostarczone przy zastosowaniu metody łączenia udziałów nie odzwierciedlały tego faktu, co skutkowało brakiem ich przydatności [Gaul 2005].

Przeciwnicy tej metody nie akceptują tego, aby charakter zapłaty (udziały kapitałowe w przypadku prawdziwych fuzji) dyktował sposób ujmowania aktywów i zobowiązań łączących się jednostek. Według nich procesy te inicjowane są przede wszystkim przez transakcje pomiędzy samymi jednostkami i zachodzą w ich wyniku. To jednostki, a nie ich właściciele, uczestniczą w negocjacjach niezbędnych do przeprowadzenia połączenia, jakkolwiek, oczywiście, właściciele muszą ostatecznie wziąć udział w transakcji i ją zatwierdzić [Dolson 2007]. Taki sam pogląd można odnaleźć w pracach DePamphilisa [DePamphilis 2012].

Czy zatem w przypadku fuzji należy stosować metodę przejęcia? Warto przypomnieć, że potwierdzono istnienie argumentów za stosowaniem metody „rozpoczynania od nowa” przy rozliczaniu niektórych połączeń jednostek gospodarczych. Opiera się ona na poglądzie, że w wyniku niektórych połączeń powstaje nowa jednostka³. Oznacza to, że można argumentować, iż nowa jednostka powinna ująć akty-

³ Zwana nową jednostką.

wa i zobowiązania każdej z łączących się jednostek, w tym aktywa i zobowiązania, które nie były wcześniej ujęte, według ich wartości godziwej⁴. Dla wielu użytkowników jest to właściwe odzwierciedlenie rzeczywistości gospodarczej fuzji.

5. Zakończenie

Kontynuując rozważania, należy podkreślić, że obecny model wartości godziwej powinien być dalej stosowany. Jednak warto zastanowić się, czy metoda przejścia jest prawidłowa dla transakcji fuzji. Ta metoda ujęcia księgowego jest znacznie kosztowniejsza w zastosowaniu i zdaniem autorki nie odzwierciedla istoty tej transakcji. Warto też zauważyć, że nie wszystkie obowiązujące regulacje korzystnie wpływają na wynik finansowy identyfikowanych połączeń.

Zarządy przedsiębiorstw, które mogą stać się przedmiotem transakcji fuzji, mogą świadomie, z pewnym wyprzedzeniem kształtować obraz ekonomicznej wartości swojego przedsiębiorstwa dzięki zastosowaniu odpowiedniej polityki rachunkowości poprzez dostarczanie przez sprawozdanie finansowe takiego zestawu informacji, na którego podstawie inwestor oceniłby przedsiębiorstwo jako korzystny dla niego obiekt przejścia lub fuzji [Czerny 2011]. Taka sytuacja spowodowana jest również przyszłym zastosowaniem metody przejścia. Albowiem ta metoda postrzega połączenie jednostek gospodarczych z perspektywy jednostki przejmującej i zakłada się, że jedną z łączących się jednostek można zidentyfikować jako jednostkę przejmującą. Realizacja tych założeń w praktyce dla fuzji może być bardzo trudna. Czy można przyjąć, iż w spółce o wyższej wartości godziwej uprawdopodobnione jest istnienie spółki przejmującej? Wymuszenie, szczególnie w przypadku „prawdziwych fuzji”, identyfikacji spółki przejmującej prowadzi do wielu zbędnych i kosztownych nakładów. Zdaniem autorki rozważenie, która z jednostek zainicjowała połączenie, oraz tego, czy aktywa lub przychody któreś z łączących się podmiotów znacząco przewyższają aktywa lub przychody pozostałych jednostek, może okazać się niewłaściwe. Ten proces przecież nie jest inicjowany przez jeden podmiot. Na potwierdzenie tego faktu można przywołać niektóre fuzje w polskim sektorze bankowym. Wartość aktywów netto lub przychodów również nie gwarantuje właściwej identyfikacji podmiotu przejmującego, a dodatkowe ustalenie wartości firmy wpływa na pogorszenie wyników przyszłej fuzji, która musi dodatkowo ponosić nakłady związane z integracją systemów obu spółek.

W celu rzetelnego rozliczenia procesu fuzji procesów łączenia warto zatem zastanowić się nad wprowadzeniem alternatywnej metody do MSSF 3. Tym bardziej że jej stosowanie może nie generować tak dużych nakładów jak metoda przejścia i może się okazać lepszym odwzorowaniem danej transakcji. Ponadto znacznie

⁴ W praktyce, oznacza to zastosowanie tego sposobu ujęcia do obu stron połączenia, nazywanego świeżym startem. Należy zaznaczyć, że w roku 2004 Rada zobowiązała się do zbadania możliwości stosowania metody „rozpoczynania od nowa”. Jednak wprowadzając regulacje wynikające z drugiej fazy projektu połączenia jednostek, nadal jej w nich nie uwzględniono.

ograniczy to manipulowanie wieloma faktami i subiektywizm. Można uniknąć wielu problemów z ujmowaniem i wyceną wartości firmy, a także jej późniejszym rozliczaniem. Nową metodę można zastosować do połączeń spółek, w ramach których instrumenty kapitałowe stanowiły dominującą formę zapłaty. Takie podejście jest w pełni właściwe i nie naruszałoby założeń koncepcyjnych standardów. Ponadto pozwoliłoby na rozliczanie tych transakcji według wartości godziwej wymienianych pozycji⁵.

Literatura

- Bauer K., Toborek-Mazur J., 2014, *Informative Role of Consolidated Financial Statements Drawn Up in Accordance with IFRS: the Case of Companies at Bankruptcy-Restructuring Proceedings in Poland*, IFRS: Global Rules & Local Use, Proceedings of the 2nd International Scientific Conference, Prague, s. 7-19.
- Czerny J., 2011, *Kształtowanie wartości przedsiębiorstwa w wypadku fuzji lub przejęcia*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 668, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 41.
- DePamphilis D.M., 2012, *Mergers, Acquisitions, and Other Restructuring Activities*, Academic Print of Elsevier, San Diego.
- DePamphilis D.M. 2009, *Mergers, Acquisitions, and Other Restructuring Activities: An Integrated Approach to Process, Tools, Cases, and Solutions*, Academic Press.
- Dolson M., 2007, Zmiany w MSSF 3 i MSR 27, „Aktualności MSSF”, nr 54, lipiec/sierpień.
- Gaull M., 2005, *Nowe propozycje w zakresie połączeń jednostek gospodarczych*, „Aktualności MSSF”, nr 32.
- Helin A., Zorde K., 1998, *Fuzje i przejęcia przedsiębiorstw*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa, s. 5.
- Ignatowski R., 2012, *Światowa harmonizacja rachunkowości w perspektywie teoretycznej*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 67 (123), SKwP, Warszawa, s. 33-53.
- Lemkowska M., *Fuzje i przejęcia a wartość ubezpieczeń*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2010.
- Świetła K., 2013, *Ewolucja rozwiązań rachunkowości jako determinanta rozwoju specjalistycznych usług finansowych*, Zeszyty Naukowe „Finanse” nr 901, Kraków.
- Świetła K., 2014, *Outsourcing usług księgowych w świetle oczekiwań biur rachunkowych i ich klientów*, Zeszyty Naukowe, Monografie nr 231, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Toborek-Mazur J., 2010a, *Holding jako podmiot rachunkowości*, Oficyna Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Toborek-Mazur J., 2010b, *Zasady wyboru metody rozliczania połączenia w Polsce*, [w:] *Zarządzanie intensyfikujące rozwój gospodarczy*, t. 2, red. J. Teczek, J. Czekał, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 385-394.
- Rozporządzenie Komisji [WE] nr 495/2009 z dnia 3 czerwca 2009 r. w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej [MSSF] 3.
- Ustawa z 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz. U. 2013, poz. 330 z póź. zm.).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 roku Kodeks spółek handlowych (Dz. U. nr 94, poz. 1037 z póź. zm.).

⁵ Koszt grupy mógłby być przypisywany do poszczególnych możliwych do zidentyfikowania aktywów i zobowiązań w proporcji do ich wartości godziwych na dzień nabycia. Transakcja lub zdarzenie tego rodzaju nie prowadzi do powstania wartości firmy.